

La svolta dell'innovazione. Le nuove forme di vita consacrata (a cura di R. Fusco, G. Rocca, S. Vita), Urbaniana University Press, Roma 2015, ss. 406.

Nowe formy życia konsekrowanego zwane także nowymi wspólnotami lub rodzinami życia konsekrowanego stały się rzeczywistością w Kościele katolickim głównie po Soborze Watykańskim II. Do ich powstania i rozwoju przyczyniło się m.in. odnowione spojrzenie na Kościół jako *communio*, a także na rolę wiernych świeckich we wspólnocie Kościoła oraz sam kryzys istniejących form życia konsekrowanego. Obecnie istnieje około 800 nowych wspólnot, których członkowie (często tylko niektórzy) podejmują rady ewangeliczne, jednak tylko 30 z nich jest znanych z dokumentacji Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń życia Apostolskiego. Większość z nich uzyskuje aprobatę Papieskiej Rady ds. Świeckich.

Problematyka nowych form życia konsekrowanego wymaga ciągłej refleksji teologiczno-prawnej prowadzącej do sformułowania konkretnych uregulowań. Powinna ona dotyczyć przede wszystkim kryteriów charakterystycznych nowym wspólnotom, metod zarządzania zróżnicowanymi grupami członków przynależących do tej samej wspólnoty i konsekracji jej członków. Celem wymiany doświadczeń w wymienionych kwestiach, dyskusji nad tożsamością i zadaniami jakie mają do spełnienia w Kościele nowe formy życia konsekrowanego, zwoływane są międzynarodowe zjazdy i kongresy. W nurt tych spotkań włączają się również sympozja organizowane przez ks. Giancarlo Roccę, profesora teologii i dyrektora dziesięciotomowego słownika tzw. stanów doskonałości *Dizionario degli Istituti di Perfezione* (pierwszy tom ukazał się w 1974 r. a ostatni w 2003), owocujące następnie publikacjami pod jego redakcją.

Recenzowana książka łączy się z dwiema wcześniejszymi publikacjami dotyczącymi nowych form życia konsekrowanego wydanymi w wyniku sympozjum zorganizowanego w 2007 roku tj. *Nuove forme di vita consacrata*, (a cura di R. Fusco e G. Rocca), Urbaniana University Press, Roma 2010, ss. 304; Giancarlo Rocca, *Primo censimento delle nuove comunità*,

Roma, Urbaniana University Press, 2010, ss. 368;. Pierwsza z nich została zrecenzowana w kwartalniku *Prawo Kanoniczne* 55(2012) nr 3, s. 171-177. Druga natomiast zawiera krótką charakterystykę około 800 nowych wspólnot życia konsekrowanego powstałych w różnych krajach.

Omawiana, trzecia publikacja jest rezultatem sympozjum zorganizowanego w 2011 r. w Rzymie, poświęconego również nowym formom życia konsekrowanego. Pozycja ta została podzielona na trzy zasadnicze części: referaty, komunikty oraz obszernie aneksy zajmujące 1/3 publikacji.

Pierwsza część obejmuje 10 referatów/artykułów w języku włoskim i francuskim. Ukazują one wpływ sposobu życia „starych” form życia konsekrowanego na jego nowe formy. Stąd pierwszy referat (Vincenzo Bertolone) nosi tytuł *Nowe formy życia konsekrowanego między tradycją a innowacją*. Autor stwierdza w nim, że mimo istniejących rozbieżności w kwestii nowych wspólnot życia konsekrowanego, nie można nie zauważyć, że tętnią one życiem ewangelicznym w zsekularyzowanej Europie, gdzie jednocześnie następuje starzenie się tradycyjnego życia konsekrowanego, a zwłaszcza instytutów zakonnych. W dalszej kolejności V. Bertolone opisuje istotne elementy teologiczne i prawne życia konsekrowanego zawarte w kan. 573 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, by na ich tle wymienić następnie najbardziej charakterystyczne, innowacyjne elementy w powstających nowych wspólnotach życia konsekrowanego. Zalicza do nich członkostwo zarówno wiernych świeckich jak i duchownych, kobiet i mężczyzn a także małżonków i celibatariuszy, silne dążenie do życia wspólnotowego, ogólną tendencję do ubóstwa, modlitwy, poznawania Pisma Świętego, pełnienie funkcji kierowniczych przez duchownych i świeckich oraz podejmowanie przez małżonków realizacji rad ewangelicznych. „Novum” kreuje kilka zasadniczych problemów w procesie aprobaty przez Stolicę Apostolską (KPK/1983 kan. 605) powstających form życia konsekrowanego. Owe problemy warto powtórzyć za Autorem, celem przybliżenia ich polskiemu czytelnikowi stykającemu się z nowymi wspólnotami obecnymi również w Polsce. Pierwszą trudność stanowi przyjęcie do jednej wspólnoty będącej osobą prawną życia konsekrowanego członków zarówno konsekrowanych jak i nie konsekrowanych, zwłaszcza małżonków. Dla niektórych obserwatorów oznacza to odejście od konstytutywnych elementów życia konsekrowanego. Kwestią dyskusyjną pozostaje także sprawowanie władzy we wspólnotach złożonych z różnych kategorii członków, a także obecność członków stowarzyszonych a więc nie *pleno iure* w strukturach władzy, zebraniach generalnych i radzie przełożonego generalnego. Ostatnim problemem pozostaje

sprawa stopnia autonomii poszczególnych grup wspólnoty, a zwłaszcza tej żeńskiej w reakcji do grupy męskiej, a także do przełożonego najwyższego, gdy ten zgodnie ze statutami wspólnoty nie zawsze musi być mężczyzną. V. Bertolone konkluduje, że zadaniem powołanej specjalnej komisji Stolicy Apostolskiej, zajmującej się nowymi wspólnotami, powinno być badanie ich nie tylko w aspekcie teologiczno-prawnym, ale również strukturalnym i realnej obecności w życiu parafii i diecezji.

Kolejne referaty dotyczą wpływu jezuitów i franciszkanów na nowe wspólnoty, gdyż założycielami niektórych z nich są członkowie wymienionych zakonów. Stąd Autorzy referatów pt. *Motywy jezuickie w nowych wspólnotach założonych przez jezuitów* (Vincent Hanicotte) oraz *Tożsamość i misja: konfrontacja między formami tradycyjnymi i nowymi fundacjami w środowisku franciszkańskim* (Giuseppe Buffon) adekwatnie do podjętych tematów ukazują odnowioną dynamikę apostołską nowych wspólnot oraz podają motywy skłaniające członków „starych” instytutów zakonnych do założenia nowych form życia konsekrowanego. W dalszej kolejności referaty obu Autorów ukazują nowe wymiary charyzmatu ignacjańskiego i franciszkańskiego aktualizujące się w założonych wspólnotach. Innymi słowy potwierdza się przekonanie o ciągłej żywotności charyzmatów, które pozwalają na wyjmowanie z ich skarbcza rzeczy nowych i starych.

Interesującą lekturą w tej części publikacji wydaje się artykuł Roberto Fusco, dotyczący formacji w nowych wspólnotach. Autor ukazuje szeroką panoramę wysiłków formacyjnych w instytutach zakonnych od początku życia monastycznego, aby w dalszej kolejności zaprezentować na ich tle specyficzne cechy procesu formacyjnego w nowych wspólnotach życia konsekrowanego. Autor wymienia wśród nich zwrócenie większej uwagi kandydatów na ich powołanie przede wszystkim do konsekracji, do całkowitego oddania się Bogu, a w dalszej kolejności do apostołstwa. Inną ważną cechą formacji jest podkreślenie znaczenia wspólnoty. Życie w niej i budowanie jej uważa się za podstawowe zadanie i swoisty rodzaj apostołstwa wszystkich członków nowych wspólnot. Wspólnota staje się też zasadniczym sposobem przyciągania nowych powołań. Autor zauważa, że nowym formom życia konsekrowanego, w przeciwieństwie do instytutów zakonnych, udało się nie tylko wyakcentowanie życia wspólnotowego, ale także wprowadzono zakaz korzystania z telewizji i innych środków masowego przekazu.

Dotychczasowe doświadczenie nowych form życia konsekrowanego reasumują dwa ostatnie artykuły pierwszej części recenzowanej publikacji. Opisują one blaski i cienie powstałych wspólnot, ich narodziny, rozwój

i kryzys. Do blasków G. Rocca zalicza fakt kontynuacji w nowej formie życia poświęconego Bogu istniejącego już w pierwotnym Kościele. Ma to duże znaczenie zwłaszcza w tych krajach, gdzie dotychczasowe jego formy w postaci instytutów zakonnych przechodzą głęboki kryzys i nie rozwijają się. Poza tym nowe wspólnoty akcentują w swoim sposobie życia to, co zatraciły „stare” a mianowicie elementy duchowe i życie wspólnotowe. Aspektem problematycznym według Autora artykułu jest brak odniesienia normatywnego dla organizacji nowych wspólnot a także przynależność do tej samej wspólnoty mężczyzn i kobiet. Poza tym, w związku z niepodejmowaniem przez nie dzieł apostołskich w stylu instytutów zakonnych, pojawia się często problem braku zaangażowania się w życie parafii. Dodatkowo, niektóre nowe wspólnoty mimo swego długiego istnienia nie wykazują wzrostu liczebnego. Zatrzymują się np. na liczbie 50 członków, albo wykazują tendencje do zaniku. Pewne problemy budzi także pojęcie „rodzina życia konsekrowanego” powstałe dla potrzeb oddania oryginalności nowych form życia konsekrowanego.

Drugą część publikacji złożoną z 10 komunikatów rozpoczyna informacja Agostino Montana dotycząca stanowiska kapłana w kontekście nowych wspólnot (Il posto del sacerdote nel contesto delle nuove comunità), która może okazać się użyteczną także w sytuacji powstawania nowych wspólnot w Polsce. Ustosunkowując się do problemu ujętego w tytule komunikatu Autor stwierdza, że rolę kapłana powinna określić jako pierwsza sama wspólnota, jej założyciel, a także charyzmat wspólnoty domagający się odpowiedniej realizacji. Następnie Autor próbuje podać zadania kapłana w nowej wspólnocie modyfikując frazę św. Augustyna: „z wami jestem chrześcijaninem, dla was jestem kapłanem”. Zastanawia się nad kwestią inkardynacji kapłana, opisuje ją w odniesieniu do nowych wspólnot mających status stowarzyszeń publicznych kłeryckich, które za zgodą Stolicy Apostolskiej posiadają zdolność inkardynacji oraz stowarzyszeń, w których posługujący kapłani są inkardynowani do diecezji. W ramach konkluzji A. Montan dochodzi do przekonania o potrzebie dokonania rewizji instytucji inkardynacji przechodzącej w ciągu wieków różnorodne adaptacje tak, aby bardziej odpowiadała ona potrzebom pastoralnym współczesnego Kościoła.

Kolejne komunikaty dotyczą konkretnych nowych wspólnot życia konsekrowanego – tych najbardziej rozwiniętych lub zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską *ad experimentum* jako nowe instytuty. Wśród nich znajduje się powstała we Francji w 1973 roku Wspólnota Błogosławieństw, której celem jest „komunia stanów życia”. Jej członkami są bracia i siostry

żyjący w celibacie oraz małżeństwa. Organizacja wspólnoty przypomina życie zakonników. Kieruje nią rytm Liturgii godzin, uczestnictwo we Mszy świętej, nieustanna adoracja Najświętszego Sakramentu także w nocy, praktyki ascetyczne. Członkowie wspólnoty zobowiązują się każdego dnia do godzinnej adoracji Najświętszego Sakramentu. Wspólnota znajduje się obecnie na etapie reorganizacji zmierzającej do utworzenia trzech gałęzi członków z oddzielnym zarządem dla braci, dla sióstr i wiernych świeckich.

Inna wspólnota założona w 1981 r. we Włoszech tzw. Wspólnota Misyjna z Villaregia oddaje się apostołatowi i służbie ubogim. Jej członkowie dążą do życia na wzór Trójcy Świętej i głoszą Ewangelię wszystkim ludziom. Wśród członków znajdują się celibatariusze i małżonkowie. Wszyscy członkowie (w liczbie ok. 600) składają oprócz trzech podstawowych ślubów: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, także czwarty ślub poświęcenia się misji *ad gentes*. Ze wspólnotą związane są również osoby agregowane, które nie składając ślubów żyją jej duchowością.

Instytut Chrystusa Zbawiciela Misjonarek i Misjonarzy „IDENTES” został założony w 1959 r. w Madrycie. Jego charyzmat nawiązuje do słów z Ewangelii św. Mateusza: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego” (Mt 28, 19). Składa się z gałęzi męskiej i żeńskiej z własnymi przełożonymi generalnymi. Obie gałęzie podlegają jednemu przewodniczącemu rezydującemu w Rzymie. Instytut został zatwierdzony w 1994 r. przez arcybiskupa Madrytu jako stowarzyszenie publiczne wiernych, a jako instytut życia konsekrowanego na prawie diecezjalnym w 2004 r. i w 2009 r. przez Stolicę Apostolską jako nowy instytut życia konsekrowanego a jego konstytucje uzyskały aprobatę *ad experimentum* na 5 lat. Nowa wspólnota życia konsekrowanego posiada członków stowarzyszonych żyjących jej charyzmatem i misją zgodnie z własnym stanem życia. Instytut ma swoje domy w 27 krajach Afryki, Azji, Europy i Ameryki.

Wspólnota Misyjna „Verbum Dei” została założona w 1963 r. w Hiszpanii. Jej celem jest głoszenie Słowa Bożego poprzez modlitwę i świadectwo życia ewangelicznego. Składa się z trzech kategorii członków: celibatariuszy konsekrowanych, kapłanów i małżeństw oddanych misjom odpowiednio do swego stanu życia. Domy wspólnoty są obecne w 31 krajach Europy, Ameryki, Azji i Afryki. W 2000 r. wspólnota została zatwierdzona przez Stolicę Apostolską jako nowy instytut życia konsekrowanego.

Wspólnota Pieśń Nowa (Canto Nuovo) została założona w Brazylii w 1978 r. przez salezjanina ks. Jonasa Abiba pozostającego pod wpływem

adhortacji apostolskiej papieża Pawła VI o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi*. Celem członków wspólnoty jest ewangelizacja poprzez środki masowego przekazu. Wspólnota jest międzynarodowym stowarzyszeniem prywatnym wiernych, zatwierdzonym w 2008 r. przez Papieską Radę do spraw Świeckich.

Ostania część publikacji mająca charakter załącznika obejmuje trzy szczegółowe aneksy. Pierwszy zawiera bibliografię dotyczącą nowych form życia konsekrowanego na którą składają się publikacje wydane po 2010 r. Dane bibliograficzne ułatwiają pracę tym, którzy z różnych względów zajmują się problematyką nowych wspólnot w Kościele katolickim. Dodatkowo ukazują one sposób, w jaki jest rozwijane studium nowych wspólnot życia ewangelicznego w różnych językach i jakim cieszą się one zainteresowaniem.

Drugi załącznik uzupełnia wykaz nowych wspólnot opisanych już w jednym z tomów ks. prof. Rocchi w 2010 r. Prezentowany katalog zawiera w dużej mierze nowe wspólnoty powstałe w Brazylii w wyniku prężnie działającego tam ruchu Odnowy w Duchu Świętym. Autor wykazu (G. Rocca) zauważa, że Brazylia jawi się obecnie jako kraj najbardziej bogaty w nowe wspólnoty, gdzie dąży się do zaangażowania wszystkich wiernych w różne ruchy, wspólnoty i stowarzyszenia nie czyniąc różnicy co do ich stanu cywilnego.

Szczególnie cennym w recenzowanej publikacji jest trzeci załącznik będący żmudnym i jedynym w swoim rodzaju opracowaniem powszechnego spisu historyczno-socjologiczno-statystycznego nowych wspólnot dokonanym przez o. Rica van Liera OP. Lektura tego około 100-stronicowego studium pozwala na poznanie stanu liczebnego członków nowych wspólnot, ich tożsamości duchowej, form podejmowanego apostołatu, inklinacji ekumenicznych, a także pewnych słabości tego rodzaju konsekracji Bogu w postaci podania nazewnictwa wspólnot, które zanikły albo tych mających tylko kilku członków. Praca o. Rica van Liera prowadzi do wniosku, że nowe wspólnoty są wspólnotami życia konsekrowanego, żyją swą konsekracją Bogu wśród licznych trudności łącząc w sobie elementy przeszłości i otwierając się jednocześnie na przyszłość.

Reasumując, należy podkreślić, że recenzowana obszerna publikacja dotycząca nowych form życia konsekrowanego stanowi znaczący wkład w dyskusji nad tym zagadnieniem. Podejmuje ona i wyjaśnia w dużej mierze szereg problematycznych kwestii zajmujących zarówno samych członków nowych wspólnot, jak i naukowców, a w tym kanonistów próbujących ustalić

kryteria służące pomocą władzy kościelnej w rozpoznawaniu i zatwierdzeniu powstających wspólnot jako nowych form życia konsekrowanego.

s. Bożena Szewczul WNO
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW

Handbuch des evangelischen Kirchenrechts,
red. H. U. Anke, H. de Wall, H. M. Heinig,
Mohr Siebeck Verlag, Tübingen 2016, ss. 1165.

W 2016 r. niemieckie Wydawnictwo „Mohr Siebeck Verlag” specjalizujące się w problematyce protestanckiej wydało obszerny, bo liczący ponad 1000 stron „Handbuch des evangelischen Kirchenrechts”, podręcznik prawa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, będący dziełem wielu znawców tej dyscypliny wiedzy. Uważam, iż dla kanonisty pozycja ta jest niezwykle cenna ze względu na to, iż w doktrynie posoborowej przez długi okres czasu podważano zdatność tej Wspólnoty eklezjalnej do stanowienia prawa. Tak jednak w rzeczywistości nie było, ponieważ jak piszą redaktorzy tego dzieła we „Wstępie” prawo Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego było nie tylko stanowione, ale jako dyscyplina naukowa ma w rzeczywistości niemieckiej długą tradycję.

Ze względu na obszerność podręcznika w krótkiej recenzji rzeczą wręcz niemożliwą staje się zaprezentowanie wszystkich zawartych w nim wielowątkowych treści. Dlatego też ograniczę się jedynie do przedstawienia jego strukturyzacji oraz do wskazania autorów poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów, by na końcu ukazać jego wartość dla kanonistyki.

W skład dzieła weszło pięć Rozdziałów, poprzedzonych „Wstępem” wydawcy oraz zwieńczonych zestawieniem danych poszczególnych autorów, którzy włożyli swój wkład w powstanie tej unikatowej pozycji.

Rozdział I został zatytułowany „Podstawy prawa ewangelickiego” (*Grundlagen des evangelisches Kirchenrechts*). Znalazły się w nim następujące wątki tematyczne: „Problemy podstawowe prawa ewangelickiego” (*Grundfragen des evangelisches Kirchenrechts*) (M. Germann), „Podstawy i początki prawa ewangelickiego” (*Grundlagen und Anfänge des evangelisches Kirchenrechts*) (A. Thier), „Historia współczesna prawa ewangelickiego” (*Neuere Geschichte des evangelisches Kirchenrechts*) (M. Otto) oraz „Źródła